

ویژه‌نامه روز ادبیات کودک و نوجوان

● نوش آفرین انصاری، دبیر شورای کتاب کودک:

کودکان در موضوع شناخت ایران، محروم هستند؛
رفاه و سرگرمی کودکان و نوجوانان در ایام شیوع بیماری کرونا

● دوره طلایی

● ثریا قزل‌ایاغ:

افتخار دارم که کتابدار هستم...

● عوامل مؤثر بر علاقه‌مندی کودک به کتاب

شناسنامه نشریه

صاحب امتیاز:

انجمن علمی - دانشجویی علم اطلاعات و دانش‌شناسی دانشگاه الزهراء(س)

زیرنظر: اداره کل امور فرهنگی دانشگاه الزهراء(س)

مدیر مسئول: زینب محبی کلهری

۱۲۳۴۴۳۲۱@gmail.com@zeinab.m

سرمدبیر: معصومه احمدی

۱۴@gmail.com@masoomehahmadi

هیئت تحریریه: زینب محبی کلهری، معصومه احمدی، هاجر خدایی،

زهرا نیک‌بخت، زهراسادات ریحانی، مبینا دربهبشتی

همکاران این شماره: سمیه توده‌خیلی، زهراسادات البهبشتی

ویراستار: مریم امرایی

تصویرگر: مریم عباسی

کاریکاتوربست: حسن صابری

اینفوگرافبست: فاطمه مرادی

طراح و صفحه‌آرا: مرضیه انبری

طراح لوگو: سیدمحمدحسین هاشمی

با تشکر از مشاوران نشریه: دکتر سعید رضایی شریف‌آبادی، مریم امرایی

کارشناس نشریه: زهرا وزیری

چاپ و صحافی: دامون

لیتوگرافی: دامون

نشانی: تهران، میدان ونک، دانشگاه الزهراء (س)، ساختمان معاونت

فرهنگی-اجتماعی، اتاق نشریات.

تلفن: ۸۸۰۵۶۹۰۸

ص.ب: ۱۹۹۳۸۹۱۱۷۶۴

وبلاگ نشریه: www.kismag.blogfa.com

کانال تلگرام و سروش: knowledge_courier@

کانال اینستاگرام نشریه: knowledge_courier@

فهرست مطالب

پیوند

۳..... جوانه‌های نو.....

صفحه داغ

پیک دانش در گفت‌وگو با نوش‌آفرین انصاری، دبیر شورای کتاب کودک: کودکان در موضوع شناخت ایران، محروم هستند؛ رفاه و سرگرمی کودکان و نوجوانان در ایام شیوع بیماری کرونا.....

طنز مزه

۶..... کتاب‌ها گاز نمی‌گیرند!.....

کافه شعر

۷..... نجات.....

ریپورتستان

۸..... دوره طلایی.....

پژوهشکده

۹..... معیار انتخاب کتاب کودک و نوجوان.....
۱۱..... عوامل مؤثر بر علاقه‌مندی کودک به کتاب.....

یادواره بزرگان

۱۳..... افتخار دارم که کتابدار هستم.....

اینفوگرافیک

۱۴..... جذب کتابخوانی کودک.....

کار تورنگار

۱۵..... عشق کتاب.....

جوانه های نو

همچنان که در خیال خود گذری دارم به روزهای ماقبل از رسیدن به شناخت وجودی خود و دنیای پیرامون و نیز چرایی‌های شکل گرفته در ذهن یک نوجوانی، که دنیای کودکی همراه با هیجان را پشت سر گذاشته است، حال، دغدغه‌مند، در شناخت دنیای پیرامون خود می‌باشد.

طبیعیان نسخه درمان روح و روان را مطالعه کتاب، پیچانده‌اند!

پُرسان پُرسان سوی برآوردن حاجت رفتیم!!.....
خدا را شاکرم که توانایی به من عطا نمود تا بتوانم تا به امروز در جستجوی نسخه نوجوانی خویش باشم اما برای نوجوان‌های متربی خود!!! جایگاه کودک و نوجوان و تفکر تربیتی آنان از آن سو قابل اهمیت می‌باشد که ما نیازمند فردایی بهتر و سبزتر می‌باشیم و کودکان امروز، صاحب مسندان فردایند.

شناخت و درک دنیای نوجوان و تامین پیش نیازهای اساسی جهت عرصه سازی برای ورود نوجوانان به محیط‌های سالم و پرنشاط می‌تواند راهی موثر در پیشگیری از ورود آنان به محیط‌های پرمخاطره می‌باشد.
قدردان کودک و نوجوانان سرزمین مان باشیم.

پایدار باشید

معصومه احمدی-سردبیر

پیک دانش در گفت‌وگو با نوش آفرین انصاری، دبیر شورای کتاب کودک:

کودکان در موضوع شناخت ایران، محروم هستند؛ رفاه و سرگرمی کودکان و نوجوانان در ایام شیوع بیماری کرونا

من کتابدار بودم و جویای فعالیت اجتماعی. سال ۱۳۴۲ بود که به شورای کتاب کودک دعوت شدم. آن زمان یک سال از تاسیس این سازمان مردم نهاد می‌گذشت. جذب اهداف و اخلاق مدیران شورا شدم و تا امروز، دانشجوی مکتب این نهاد هستم.

از نظر شما نظارت بر کتاب کودک باید چگونه باشد؟

نظارت بر کتاب کودک باید بر اساس معیارهای مدون و آشکار باشد. نهادهای گوناگون می‌توانند معیارهای خاص خود را تدوین کنند. از جمله معیارهای کارشناسی شده موجود می‌توان از معیارهای گروه‌های بررسی شورای کتاب کودک و همچنین گروه داوری «لاک پشت پرنده» نام برد.

← عضویت کودک از بدو تولد، به شکل رایگان در کتابخانه عمومی

به نظر شما بیشترین نیاز کودک در عرصه فرهنگی تربیتی چیست؟

مهم‌ترین نیاز فرهنگی تربیتی کودک در اختیار داشتن کتابخانه است. کودک از بدو تولد، باید به شکل رایگان امکان عضویت در کتابخانه عمومی را داشته باشد، و بعدها در مراکز پیش دبستانی و دوره دبستان از خدمات کتابخانه‌ای شایسته بهره‌مند شده، و انبوهی از آثار با کیفیت را در اختیار داشته باشد و از آنها بهره‌مند شود.

مقدمه:

دکتر نوش آفرین انصاری، استاد پیشکسوت علوم کتابداری و از معماران کتابداری نوین در ایران است. ارائه لیستی از کوشش‌های او در طی دهه‌های متوالی، در این مجال دشوار است. به اختصار می‌توان گفت: او در کنار مشارکت در راه‌اندازی کتابخانه مرکزی دانشگاه تهران و مدیریت کتابخانه دانشکده ادبیات این دانشگاه و تدریس، دبیری شورای کتاب کودک را نیز از سال ۱۳۵۷ عهده‌دار بوده است. نوش آفرین انصاری، در سال ۲۰۱۰ میلادی عضو افتخاری دفتر بین‌المللی کتاب برای نسل جوان (IBBY) است. او فعالیت‌های خود را در زمینه کتابداری در طول سالیان بلند بر ایده کتابداری اجتماعی استوار کرده است. چندان که در پنجمین کنگره متخصصان علوم اطلاعات ایران در سال ۱۳۹۸، از جایزه ملی استاد نوش آفرین انصاری با عنوان «جایزه کتابدار اجتماعی سال» رو نمایی شده است. با ایشان گفت‌وگویی را در قالب نه پرسش و نه پاسخ ترتیب داده‌ایم.

← جذابیت اهداف و اخلاق مدیران شورای کتاب کودک

خانم انصاری، چه شد که کودک و نوجوان را به‌عنوان مخاطب فعالیت‌های خود انتخاب کردید؟

رفاه و سرگرمی کودکان و نوجوانان در ایام شیوع بیماری کرونا

خانم انصاری، با توجه به شیوع بیماری کرونا، برای رفاه و سرگرمی کودکان و نوجوانان در منزل چه پیشنهادهایی دارید؟

پیشنهادم به نوعی احیای طرح قدیمی خواندن با خانواده به اشکال جدید است. از جمله گردهم آمدن اعضای خانواده در زمان مقرر، مرور آلبوم‌های خانوادگی و صحبت از افراد مختلف و فضاهای متنوع این عکس‌ها، مرور و مطالعه کتاب‌های موجود در خانه و صحبت در مورد آن‌ها و ... همه و همه می‌تواند جذاب، خاطره‌انگیز و به یادماندنی باشند.

مطالعه کودکان و نوجوانان در ایران هرگز پررنگ نبوده

فضای مجازی تا چه اندازه در کم رنگ شدن مطالعه کتاب و نشریه در میان کودکان و نوجوانان موثر بوده است؟

مطالعه کودکان و نوجوانان در ایران هرگز پررنگ نبوده است که اکنون کم رنگ شده باشد. بهتر است که از طرح این قبیل تقابل‌ها و دوگانه‌سازی‌ها خودداری کنیم، و در مقابل، راه همزیستی مسالمت‌آمیز و پویایی را بین کتاب و فضای مجازی برای کودکان و نوجوانان هموار کنیم. هم اکنون تعدادی از نویسندگان ادبیات کودک با خوانندگان خود از طریق فضای مجازی ارتباط دارند که اقدامی جذاب و در عین حال سازنده برای طرفین رابطه است، و شاید بتوان آن را طلعه‌ای از ظهور ادبیات اجتماعی کودکان و نوجوانان دانست.

سخن پایانی

از این که «نه پرسش» معطوف به کتاب برای کودکان بود، سپاسگزارم و امید دارم نکات مورد اشاره سودمند باشد. پیشنهاد پایانی این که در طول تحصیل برنامه خودآموزی در زمینه مطالعات کودکی را برای خود تعریف کنید، به ویژه مطالعه آثار با کیفیت ادبیات کودک و آشنایی با سازمان‌های مردم نهاد مرتبط با به‌عنوان علاقه شخصی دنبال کنید. این تجربه بی‌گمان افق‌های جدیدی را بر روی شما می‌گشاید، و مسئولیت اجتماعی شما به‌عنوان کتابدار را روشن‌تر می‌کند.

دوستدار همیشگی
نوش‌آفرین انصاری

مصاحبه و پیاده سازی مصاحبه:

مصاحبه و پیاده‌سازی مصاحبه: زینب محبی کلهری (دانشجوی کارشناسی رشته علم اطلاعات و دانش‌شناسی، دانشگاه الزهراء، ورودی ۹۷)،
zeinab.m12344321@gmail.com

یاشار هدایی، کارشناس ادبیات کودک،
zeinab.m12344321@gmail.com

نقش کم رنگ نظام آموزشی و پرورشی، شبکه سراسری توزیع و رادیو تلویزیون

ضعف‌ها و کاستی‌هایی که در حوزه کتاب کودک وجود دارد، چیست؟

مشکل اساسی این است که کتاب کودک به صورت گسترده توزیع و معرفی و ترویج نمی‌شود. نقش نظام آموزشی و پرورشی، شبکه سراسری توزیع و رادیو تلویزیون بسیار ناچیز و کم رنگ است. جلب اعتماد جامعه با استفاده بهتر و بیشتر از کارشناسان ادبیات کودک و نوجوان برای زدودن این کاستی‌ها، بسیار مهم است.

حال و هوای شورای کتاب کودک، به طور کلی مشوق است

خانم انصاری، در مسیری که تاکنون پیموده‌اید، چه مشوق‌های فردی و اجتماعی داشته‌اید؟

حال و هوای شورای کتاب کودک، به طور کلی مشوق است، و پویا. اوج شادی من تکثیر اندیشه‌های شورا در قالب سازمان‌های مردم نهاد جدید است. از جمله این سازمان‌ها می‌توانم از موسسه مادران امروز، موسسه پژوهشی کودکان دنیا، موسسه پژوهشی تاریخ ادبیات کودکان، کانون توسعه فرهنگی کودکان، مجموعه کتابخانه‌های خانم فرزانه اخوت، موزه عروسک و فرهنگ و موزه کودکی نام ببرم.

کودکان در موضوع شناخت ایران، محروم هستند

به نظر شما چه موضوعاتی در حوزه کودک است که به آنها پرداخته نشده است؟

عشق و ایران! به گفته یکی از نویسندگان شایسته امروز، طرح موضوع عشق در ادبیات کودکان موضوع حساسی است و تقریباً کسی حاضر نیست به آنها بپردازد. در موضوع ایران هم، متأسفانه کودکان ایران از شناخت یکدیگر از راه ادبیات چه در قالب ادبیات داستانی و چه در حوزه کتاب‌های غیر داستانی، محروم هستند و چنین سفره‌ای گسترده نیست.

پاشیدن بذر آگاهی، جهت رشد کیفی تولیدات فرهنگی

شورای کتاب کودک چگونه می‌تواند به رشد کیفی تولیدات فرهنگی کمک کند؟

از طریق پاشیدن بذر آگاهی. از جمله انتشار فهرست کتاب‌های با کیفیت، انتشار فرهنگ‌نامه کودکان و نوجوانان، تشکیل کارگاه‌ها، بیان تجربه‌های ترویج کتابخوانی، انتشار آثار بنیان‌گذاران و پیشگامان ادبیات کودک و نوجوان و ارائه الگوهای مناسب برای فعالیت‌های ترویجی مانند «خانه کتابدار کودک و نوجوان و ترویج خواندن» و طرح «بامداد کتابخانه‌ها».

انجام بدهند خیلی بهتر از بازی با گوشی یا بازی‌های کامپیوتری است. ولی بنیان‌های ذهنی اینجانب خراب شد. حال برای خواهرزاده‌ام جای کار بسیار زیاده و هنوز برای آموزش دیر نشده اما این شکافی که به وجود آمده عدم توجهی که به این قشر شیطان و پرنرژی شده واقعا ناراحت کننده است. کودکان و نوجوانان سرمایه‌های اصلی هر کشور هستند، و ایجاد زمینه عادت به مطالعه و کتابخوانی و ... از جمله کارهای اصلی و واجب است. از نظر

بنده از نان شب واجب‌تر است: ///

در ادامه باید بگویم که البته این مناره از پایه کج بالا رفته است. زیرا که متأسفانه ما مادران و پدران کتابخوانی نداریم که فرزندان کتابخوانی را انتظار داشته باشیم، و همه برای ساکت کردن دل‌بند خود گوشی یا تبلت یا هر ابزار ضد کتابی را به جای وقت و حوصله و علاقه‌مند کردن فرزندان در اختیار آن‌ها قرار می‌دهیم. حال باید به عموم مردم به عنوان یک نیمچه کتابدار عرض کنم که کتابها گاز نمی‌گیرند. به آن‌ها سری بزنید، و برای دلبندهای خودتان کتاب داستان بگیرید و بخوانید.

و ذکر این نکته هم خارج از لطف نیست که ادبیات، داستان پردازی، لحن گفتاری و ... برای کودکان بسیار مهم و نیازمند دانش و تخصص در این حوزه است، و انسان‌های درستی باید در این زمینه قدم بردارند.

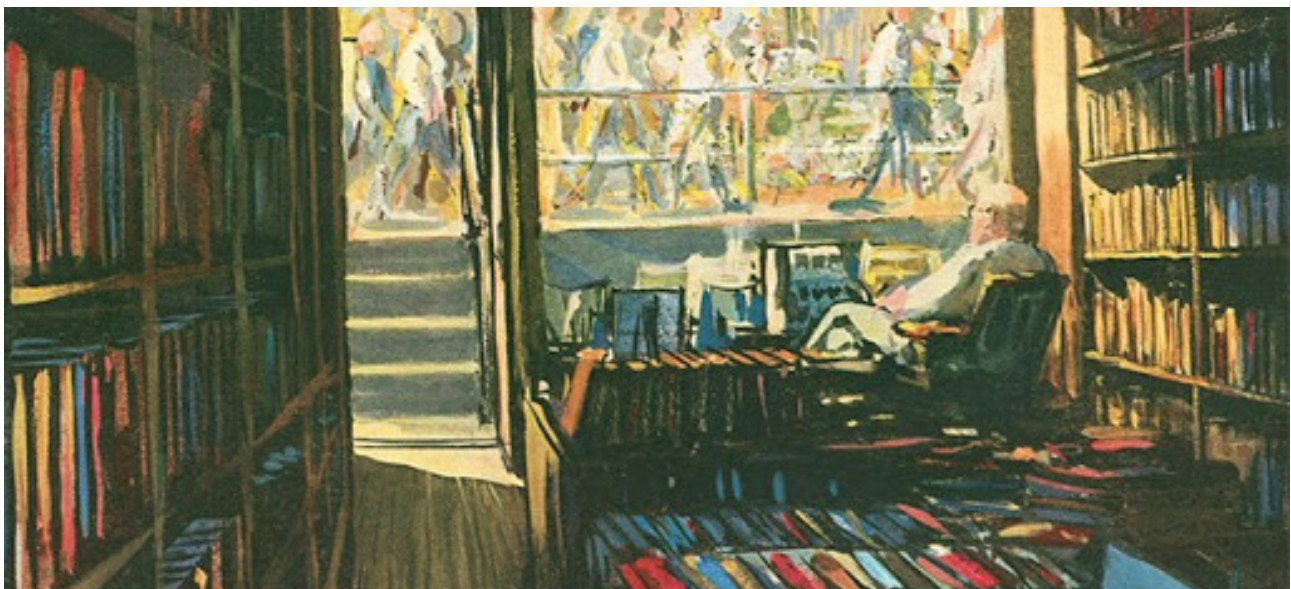
نمیدانم که از کجا شروع کنم ولی اول از همه باید بگم که خواندن این متن بدون شک شما را گاز نمی‌گیرد. بگذارید با یک خاطره شروع کنم. از آنجایی که بنده دانشجوی رشته کتابداری هستم. رسالتی را برگردن حس می‌کردم مبنی بر اینکه که خانواده خودم را دعوت به کتابخوانی کنم، و لازم به ذکر است که ایجاد زمینه مطالعه برای کودکان و نوجوانان نیازمند صرف وقت و حوصله و تلاش بیشتری را می‌طلبد.

حال بنده با خیالی خوش که دیگر خواهرزاده ۷ ساله‌ام وارد مدرسه شده، و دیگر حداقل فرق کتاب را با دیگر چیزها می‌داند، و به قولی در این ایامی که وارد مدرسه شده معلم ایشان به بچه‌ها درباره فضایل کتابخوانی و اینکه کتاب چیست؟ و می‌توانیم با مطالع اوقات فراغت خودمان را پر کنیم گفته باشد. سعی کردم از راه درست وارد عمل بشوم و با او در مورد مدرسه و دوستانش صحبت کردم در مورد درس‌ها و اینکه چقدر خوب است که اکنون باسواد شده، و دیگر می‌تواند خودش کتاب بخواند، و وقتی دیدم که به موضوع مورد گفت‌وگو علاقه‌مند است این سوال را از او جویا شدم؛ خاله جان این سری که رفتم تهران چه کتابی برایت هدیه بگیرم؟ او با ذوقی زیاد گفت: وای خاله جان! پازل باب اسفنجی: /// در این لحظه بود که همه درس‌های تئوری که تا به امروز پاس کرده بودم، مانند نامه اعمال جلوی چشمانم رژه رفتند. در همان لحظه پی بردم که خیر! واقعا نسل جدید در حقشان ظلم شده، و به غیر از والدین حتی مدرسه و محیط‌های فرهنگی دیگر هم نتوانسته برای این بچه‌ها ایجاد زمینه و حتی توضیح مناسب در باب این مقوله مهم انجام بدهد.

پازل! پازل کجا، کتاب کجا!

از شما خواننده محترم تقاضا دارم که برداشت سو نکنید، همین که کودکان یک فعالیت به نوعی فیزیکی-ذهنی

سمیه توده خیلی (دانشجوی کارشناسی رشته علم اطلاعات و دانش شناسی، دانشگاه الزهراء ورودی ۹۷)،
Somayisgood1377@gmail.com

نجات

شهر رفته به خواب
زندگی همچو سراب
ساعتها ایستاده
عمرها در، گذر اما...
چهره‌ها مان زرد و نارنجی و درد
چشممان دوخته به نور
فرجی اما...
می رسد از پشت افق
دستان مردی
مشت کرده به نور
میدهد
خبر از راه نجات...

زهرا نیک‌بخت (دانشجوی رشته علم
اطلاعات و دانش‌شناسی دانشگاه
الزهرا (س)، گرایش مطالعات آرشیوی،
ورودی ۹۷)،

zahraa.nikbakht@gmail.com

دوره طلایی

برای آن روز آماده کنید، و طبق گزیده‌ای از بیانات رهبری روز ۱۲ اردیبهشت ۱۳۹۹ خطاب به نقش معلمان و اساتید فرمودند: کودک و نوجوان و جوان در کشور اسلامی می‌آموزد که استعداد و توان بالقوه خود را برای ارزش‌های متعالی ملی یعنی ارزش‌های اسلامی و انقلابی شکوفا کند، و به کار گیرد.

این آموزش حیاتی و سازوکار تحقق آن، همان کار بزرگ و جهاد مبارکی است که معلمان عهده‌دار آن شده‌اند، این ثروت، محصول کار و انگیزه معلمان در مدارس و دانشگاه‌ها و حوزه‌های علمیه است. نوجوانان را ببینیم.

اگر انسان را همچون درختی که هر مرحله از زندگی‌اش اختصاص به دوره‌ای است را مفروض بداریم، و هر مرحله را متناسب دهیم با مرحله تکامل انسان می‌توان گفت کودکی را همان مرحله ظهور شکوفه‌ها نسبت داد، و جوانی را به رشد برگ‌ها و میان‌سالی را به مرحله میوه دادن تشابه کرد.

و نوجوانی حدفاصلی است بین نمایان شدن شکوفه‌ها و رشد برگ‌ها، یعنی همان مرحله جوانه زدن برگچه‌ها! حساسیت این دوره از آن رو حائز اهمیت است که همچون مجوزی است برای ادامه فعالیت در عرصه‌های آتی زندگی. جوانه‌ها یا همان نوجوان‌ها، نیاز دارند به دیده شدن، درک شدن و مقبول واقع شدن.

نوجوانی دوره‌ی وزارت است! و وزیر احتیاج دارد به مشاور. داشتن خدم و حشم از ملزومات وزیر است از جهت جایگاه داشتن و تمرین برای فردا روزهایی که قرار است در جامعه‌ای بزرگتر نقشی پررنگ ایفا کنند.

در این باب طبق فرمایشات مقام معظم رهبری که می‌فرمایند: شما مردان فردا، مدیران فردا، فعالان فردا، و شخصیت‌های فردا هستید. فردای این کشور متعلق به شما نوجوانان است؛ شماها هستید که این کشور و ملت را و این حرکت را و این تاریخ را اداره خواهید کرد؛ خودتان را

معصومه احمدی (دانشجوی کارشناسی علم اطلاعات و دانش‌شناسی، دانشگاه الزهراء، ورودی ۹۸)،
masoomehahmadi14@gmail.com

معیار انتخاب کتاب کودک و نوجوان

در انتخاب کتاب نباید تنها به رده‌بندی سنی کودک اکتفا کرد، و مربیان معلمان و والدین و خانواده‌ها و کتابدارها و هر آنکه دغدغه کتابخوان شدن کودک و رشد ذهنی وی را در سر می‌پروراند، باید به سن ذهنی و تجربیات کودک نیز توجه داشته باشد. تافلر در کتاب سیاست در موج سوم می‌گویند موج سوم، موجی است که در آن به شخصی‌سازی اهمیت داده می‌شود. یعنی هر شخص با ویژگی‌های منحصر به فرد محصولات منحصر به فرد را دریافت می‌کند برای مثال در کارخانه‌ها به جای اینکه هزاران لباس و کفش را بر اساس سایزهای متفاوت تولید شود. هر فرد با سایز متفاوت لباس یا کفش منحصر به فرد را دریافت می‌کند در نوشتن کتاب کودک نیز به این شخصی‌سازی نیاز است برای مثال کودکی که بر اثر طلاق پدر و مادر ضربه‌ی روحی خورده است نیاز به کتاب‌های متفاوت از کودکی که ذهنش را تنها بازی، لباس و مهمانی و خوراکی پر کرده‌است، دارد. چگونه می‌توان ویژگی‌های و مسائل متفاوت افراد جامعه را همسان پنداشت، و به آن‌ها غذای یکسانی را ارائه داد. درست است امکان یکسان بودن برخی از علایق این کودکان وجود دارد اما هر کدام نیازمند نوعی تغذیه (ذهنی) هستند که آن‌ها را در جهت رفع مشکل خود یاری کند. شاید در آینده‌ای نه چندان دور هر فرد، نویسندگانی منحصر به خود را داشته باشد که فرد با مراجعه متناسب با شخصیت و مسائل گفته شده وی

از دغدغه‌های والدینی که می‌خواهند کودک کتابخوان داشته باشند. شناخت معیار کتاب خوب کودک است. به طور معمول انتخاب کتاب بر اساس کتاب‌هایی که والدین در کودکی خوانده‌اند، و یا آن‌هایی که توصیه فروشندگان است و یا این که این انتخاب، تصادفی و اتفاقی انجام می‌شود. (جین ای، ص. ۸۳)، و بر اساس سلیقه بزرگ‌ترها انتخاب کتاب صورت می‌گیرد ولی آیا این انتخاب‌ها انتخاب درستی هستند؟ باید به این نکته توجه کرد که «زنجیره‌ای از عناصر سازنده‌ی متن، می‌تواند در ساختار اندیشه‌ی کودک تاثیر متفاوتی با مخاطب بزرگسال بگذارد» (سرمشقی، ۱۳۸۶، ص. ۶۳) در نتیجه لزوماً تاثیر یک محتوای واحد بر کودک متفاوت از آن محتوا از بزرگسال است. حتی ممکن است زنجیره‌های از واژگان واحد بر ساختار اندیشه‌ی کودکان هم سن نیز، تاثیرات متفاوتی را بر جای گذارد. یکی از معیارهای انتخاب کتاب برای کودکان رده‌بندی سنی است که در هر کتاب درج شده است، و پیشنهاد مطالعه کتاب خاص در رده خاص به آنان را می‌دهند. در حالی که رده‌بندی سنی الف ب، ج، بیشتر یک ایده‌ی تجاری است. رشد ذهنی هر فرد با فرد دیگر متفاوت است، و یکسان بودن سن تقویمی گروهی از کودکان، نشان از یکسان بودن سن ذهنی آنان ندارد. زیرا هر کدام ویژگی‌های متفاوتی را دارند. حال آنکه هر کودک با ویژگی‌های منحصر به فرد و افکار متفاوت و تصورات و تخیلات متفاوت زندگی می‌کند.

پژوهشگره:

برانگیزد و تمام دید او را احاطه کند. همچنین در گروه‌های سنی پایین‌تر کتاب‌هایی با حجم کمتر

انتخاب شود به طوری که در یک جلسه به پایان برسد جلد کتاب محکم و با دوام باشد به طوری که بعد از چند بار استفاده از هم گسیخته نشود. (حسنی، ۱۳۷۱) در مورد گروه سنی نوجوانان می‌تواند کتاب‌های طنز تنها انتخاب نیستند، و داستان‌های اجتماعی تلخ با رعایت اعتدال انتخاب شود. (سرمشقی، ۱۳۸۶) در انتخاب کتاب برای کودک و نوجوان خوب است لیستی از نویسندگان کودک و نوجوان صاحب نام این حوزه در اختیار داشت تا آثار این نویسندگان را مورد استفاده قرار داد. محتوای مطالب باید هم راستا با مفاهیم انسانی و اخلاقی باشد. همچنین بهتر است متن سرشار از جنبه‌های عقلانی، اجتماعی و عاطفی باشد. (حسنی، ۱۳۷۱) علاوه بر این باید سلیقه مطالعاتی کودک و نوجوان در نظر گرفته شود. اما محدود کردن انتخاب کتاب به علاقه و خواسته وی همیشه درست نیست. زیرا ممکن است او کتابی را بخواهد که مناسب نباشد پس در انتخاب کتاب باید به نیازها، علایق کودکان و نوجوانان توجه کرد، و علاوه بر بحث و گفت‌وگو با آنان در این انتخاب به مربیان و کتابداران کتابخانه‌های کودک و نوجوان نیز رجوع کرد. (زمانی، ۱۳۸۳، ص ۱۱۴)

منابع

تافلر، آلوین (۱۳۷۶). به سوی تمدن جدید: سیاست در موج سوم. (ترجمه محمد رضا جعفری). تهران: نشر سیمرغ. ۲۰۰-۳۰۰
جینای، وب (۱۳۸۶). سیاست‌های ادبیات کودک. ترجمه مریم حسین زاده. پژوهشکده ادبیات کودک و نوجوان، ۸۳-۸۸.
حسنی، محمد (۱۳۷۱). معیارهای انتخاب کتاب مناسب برای کودکان. روانشناسی رشد و تحول، ۲۵۱-۲۵۷
رحماندوست، مصطفی (۱۳۸۴). پرسش‌های بنیادین در ادبیات کودک. کتاب ماه کودک و نوجوان، ۱۲۳-۱۲۹
زمانی، فاطمه (۱۳۸۳). معیارهای انتخاب کتاب برای کودکان و نوجوانان کدام است؟ کتاب ماه کودک و نوجوان، ۱۱۴-۱۱۵
سرمشقی، فاطمه (۱۳۸۶). چستی ادبیات کودک.. کتاب ماه کودکان و نوجوانان، ۶۲-۷۴.
محمدی، محمد (۱۳۷۸). ادبیات کودک چیست؟. کتاب ماه کودک و نوجوان، ۱۲-۱۳
هانت، پیترا (۱۳۷۵). تعریف ادبیات کودک. (ترجمه حسین ابراهیمی). پژوهشنامه ادبیات کودک و نوجوان، ۱۸-۲۳

کتابی مجزا دریافت کند. اما در حال حاضر نیز کودکانی هستند که به مراقبت و تیمار فکری نیاز دارند امروزه نیز سطح جهان پر است از کتاب‌های متفاوت که برای علایق متفاوت تهیه شده‌اند که می‌تواند بخشی از نیازمندی‌های وی را پاسخ گوید. در دنیای امروز هر کودک نیازمند فردیست که مشکلات او را بداند، و با معرفی کتاب‌های متناسب، او را در جهت پرورش فکری و کمال وی همراهی کند. مربی، مشاور، خانواده، کتابدار یا حتی همسایه و هرآنکه کودکی را می‌شناسد، و می‌داند کتاب متناسب با وی چه است در مقابل انتخاب و پیشنهاد کتاب مناسب برای کودک و نوجوان مسئول است پس باید ادبیات کودک را شناخت، و معیارهای کتاب مناسب کودک را دانست. در مورد این که آیا می‌شود با ادبیات کودک همانند ادبیات بزرگسال برخورد کرد یا نه اختلاف نظرهایی وجود دارد. برخی معتقدند که داستانی که فقط کودکان از خواندن آن لذت ببرند داستانی بد است» و بزرگسالان نیز باید بتوانند از آن استفاده کنند، و بعضی دیگر معتقدند «اگر بگوییم ادبیات کودک مستلزم همان معیارهای ادبیست که ادبیات بزرگسالان را، همچنان اسیر دیدگاه نادرست خواهیم بود.» (هانت، ص ۱۸). تعریف‌های متعددی در مورد ادبیات کودک مطرح شده است. گروهی تفاوت بنیادی بین ادبیات کودک و نوجوان نمی‌بینند، و ادبیات کودک را ساده شده ادبیات بزرگسال می‌پندارند که تنها محدودیت آن میزان اندیشه، عاطفه و دایره لغات کودک است. (سرمشقی، ۱۳۸۶)، و به طوری که برای کودکان و نوجوانان قابل فهم است. (رحماندوست، ۱۳۸۴، ص ۱۲۳) «ادبیات کودک عبارت است هر گونه متنی که با چارچوب و طرح مشخصی به طور عمد و یا غیرعمدی برای کودکان آفریده شده باشد به صورتی که کودک با آن ارتباط برقرار کند، و این رابطه منجر به برانگیختن احساسات و عواطف و پدید آمدن لذت زیبایی شناختی شود و تاثیرات خاص روحی و روانی روی کودک بگذارد، و باعث رشد شناخت او شود.» (محمدی، ۱۳۷۸، ص ۱۲). برای انتخاب کتاب مناسب برای کودکان باید به این نکته توجه کرد که ادبیات مناسب کودکان است که جنبه‌های انتقادی ذهن او را شکوفا سازد. (امن خوانی & خوجه، ۱۳۹۵) این ادبیات باید تخیل خلاق کودکان را افزایش دهد، و به ذخیره لغت، ترکیب واژگان، بلندی و پیچیدگی جملات وی در هر نگارش توجه شود. لحن بیان نویسنده باید آمیخته با طنز باشد، و فضای کلی داستان امیدبخش باشد موضوع و فضای قصه باید با دنیای کودک پیوند داشته باشد، و پایان داستان تا حد امکان به خوشی ختم شود. همچنین شخصیت قصه‌های کودک نباید بیش از حد پیچیده و مبهم باشد. اگر شخصیت اول داستان کودکان باشد تاثیر بیشتری بر روی وی دارند. عمده کشمکش‌ها باید بیرونی و جسمانی باشد. ادبیات کودک نباید در رده‌های پایین سنی، ذهن کودکان را آشفته یا درگیر کند. (سرمشقی، ۱۳۸۶) در انتخاب کتاب برای کودکان باید به ظاهر و اندازه کتاب نیز توجه شود قطع‌هایی انتخاب شود که توجه کودک را

مبینا دربهشتی (دانشجوی کارشناسی ارشد علم اطلاعات و دانش‌شناسی، گرایش مدیریت اطلاعات، دانشگاه قم، ورودی)،

mobinadarbeheshhti@gmail.com

«خانواده» است. زیرا اگر پدر و مادر عادت به مطالعه داشته باشند، و فرزند کتاب را در دست والدین خویش ببیند به تدریج به سوی کتاب جذب می‌شود. بهتر است والدین طرح «خواندن با خانواده» را به وجود آورند. مطالعه با جمع خانواده فرصت گفت‌وگو و نزدیک شدن به هم را فراهم می‌کند. بی‌سوادی والدین یا اشتغال بیش از حد آنها هم فرصت مطالعه در منزل را می‌گیرد. و هم آنان نمی‌توانند الگوی مناسبی برای فرزندان خود در زمینه مطالعه باشند (غفاری، ۱۳۸۱).

۲. احساس درونی فرد: یعنی فرد زمانی به سراغ مطالعه و خواندن می‌رود که احساس کند آگاهی‌اش در آن حوزه موضوعی خاص کافی نیست، و نیاز اطلاعاتی را در خود احساس کند (خالقی، سیامک، ۱۳۹۲). در واقع مطالعه و خواندن در پی آوردن نیازی و یافتن پاسخ برای پرسشی است که ذهن را به خود مشغول کرده و خواب را ربوده است. چونان تشنه‌ای که جوای آب است و تا آب را نیابد از پای نخواهد نشست (زمانیان، ۲۶ اسفند ۱۳۸۹).

۳. دولت: دولت باید نقش پررنگ‌تری در ترویج فرهنگ کتابخوانی داشته باشد. زیرا جامعه‌ای که کتابخوان نیست، روح معنویت هم ندارد، و بیشتر دچار آسیب‌های اجتماعی و فرهنگی می‌شود. اما جامعه‌ای که مطالعه و کتابخوانی را به‌عنوان فرهنگ قبول کرد، آسیب‌های اجتماعی و فرهنگی‌اش پایین می‌آید. بنابراین دولت باید نقشش را با وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی و آموزش و پرورش اجرایی کند.

داشتن علم و آگاهی از خود و محیط اطراف خویش و توانایی تفکر و تحلیل و تفسیر داده‌ها و اطلاعات از مهم‌ترین ویژگی‌هایی است که انسان را از دیگر موجودات برتر کرده است. این موجود برتر برای رشد و تکامل خویش نیاز به دانستن هرچه بیشتر دارد، و برای یادگیری و شناخت، چه ابزاری بهتر از کتاب؟ در بیان اهمیت بنیادین کتاب و کتابخوانی، همین بس که خداوند نخستین خطاب به آخرین فرستاده‌ی خویش را با (اقرأ) آغاز کرده است، و معجزه‌ خاتم پیامبران کتاب است (مؤمنی و عیسی مراد، ۱۳۹۲).

بنابراین چه بهتر که از کودکی انس با کتاب را در کودکانمان ایجاد کنیم تا در میان این انبوه وسایل و ابزارهای اینترنتی و غیراینترنتی گم نشود، و همه دنیايش را در این ابزارها خلاصه نکند. پیشینه فرهنگی ما و شمار کتاب‌ها و کتابخانه‌ها در عصر شکوفایی تمدن اسلامی - ایرانی در پدید آوردن آثار ارزشمند جهانی همه و همه ناظر بر اهمیت کتاب و کتابخوانی است. اما با وجود این فرهنگ و تمدن بسیار باشکوه جامعه امروز ما هنوز بر پدیده کتاب و کتابخوانی به دید یک نیاز دائمی نمی‌اندیشد (مؤمنی و عیسی مراد، ۱۳۹۲)، و این عدم نیاز به مطالعه در والدین بر کودکان نیز تأثیر می‌گذارد. هرچند که برای کودکان تعداد زیادی کتاب خریداری کنند اما از آن جایی که کودک دقیقاً به تقلید رفتارهای بزرگسالان می‌پردازد، تا دست والدین کتاب نبیند جذب کتاب شدنش کار دشواری است. هدف از این مقاله بیان عوامل مؤثر بر کاهش یا افزایش مطالعه در کودکان و راهکارهایی برای جذب کودک به کتاب و کتابخوانی است.

تعریف مطالعه

مطالعه، بررسی عمیق و همه جانبه یک مقوله است به طوری که بخشی از حواس آدمی یا تمامی آن در این امر مشارکت داشته باشد (قزل ایباغ، ۱۳۹۳، ۲۳). باید توجه داشت که منظور از مطالعه، مطالعه اجباری و مطالعه کتاب‌های درسی که دانش‌آموزان و دانشجویان مجبور به خواندن آنها هستند، نیست. مطالعه یعنی نشستن در محیطی به دور از دغدغه‌های مادی و وقت گذاشتن برای خواندن یک کتابی که به آن علاقه‌مند هستید و با میل آن را مطالعه می‌کنید (کریمی، ۱۳۸۴).

عوامل مؤثر بر فرهنگ مطالعه در ایران

در بررسی عوامل مؤثر بر میزان مطالعه می‌توان به عواملی اشاره کرد که هر یک به صورت بالقوه می‌توانند منشأ سود و یا زیان گردند. بنابراین هر عاملی هم قابلیت آنرا دارد که تأثیر مثبت داشته و مشوق واقع شود، و هم به‌عنوان یک عامل منفی و بازدارنده عمل کند (مؤمنی و عیسی مراد، ۱۳۹۲).

این عوامل عبارتند از:

۱. خانواده: نخستین عامل مؤثر در ایجاد عادت به مطالعه

۲ خرداد ۱۳۹۳).

۵. ارزیابی مستمر ازفعالیت‌های کتابخانه به منظور ایجاد کارایی بیشتر و جبران کمبودها و رفع نواقص موجود (صافی، ۱۳۷۹).

نتیجه‌گیری

و در آخر اینکه، ما چقدر می‌دانیم؟ بهتر است این سوال را انسان هرچند وقت یک بار از خود بپرسد، و دانسته‌های خود را بررسی کند، اگر انسان این کار را انجام دهد، و دانسته‌های خود را با آن چیزهایی که در جهان وجود دارد ولی او هنوز از آن‌ها هیچ شناختی ندارد مقایسه کند، هیچ وقت از مطالعه و تحقیق و پژوهش دست بر نخواهد داشت، و در هر شرایطی و از هر راه و ابزاری سعی در بالا بردن اطلاعات خویش خواهد کرد، و فهمیدن و درک همین جمله برای توجه و دقت به کتابخوانی خودمان و کودکان و بالا رفتن سرانه مطالعه هر کشوری کافی است.

منابع

جهان اندیش، علیرضا (۱۳۸۲). مقایسه‌های بین‌المللی درآمد سرانه: مطالعه موردی ایران. پایان‌نامه کارشناسی ارشد مهندسی سیستم‌های اقتصادی و اجتماعی. خالقی، نرگس؛ مرضیه، سیامک (۱۳۹۲). آموزش مهارت‌های سواد اطلاعاتی. تهران: نشر کتابدار.

رکن‌آبادی، مرتضی (۱۳۹۵). مقایسه آمار کتابخوانی در ایران و جهان. بازیابی ۲۸ اردیبهشت ۹۹ از <http://www.iribnews.ir>

زمانیان، علی (۱۳۸۹). ایران؛ جامعه بی مطالعه. بازیابی در ۲۶ اردیبهشت ۹۹ از <http://aftabnews.ir>

سلطانی، شهناز (۱۳۹۳). ضعف کتابخوانی در کتابخانه‌های بی‌ضاعت مدارس ریشه دارد. بازیابی در ۲ خرداد ۹۹ <https://ketaback.org>

صافی، قاسم (۱۳۷۹). راه‌های گرایش و افزایش میزان مطالعه در کتابخانه‌های عمومی. تحقیقات کتابداری و اطلاع‌رسانی دانشگاهی، ش ۳۵-۳۳-۳۰.

غفاری، سعید (۱۳۸۱). فرهنگ مطالعه و کتابخوانی. تحقیقات اطلاع‌رسانی و کتابخانه‌های عمومی، ش ۴۴ و ۴۵، ۵۱-۵۳.

قرن‌ایغ، ثریا (۱۳۹۳). ادبیات کودکان و نوجوانان و ترویج خوانند: مواد و خدمات کتابخانه برای کودکان و نوجوانان. تهران: سمت.

کرمی، محمد (۱۳۸۴). بحران مطالعه در ایران. مجله فردوسی، ش ۳۵ و ۳۶، بازیابی ۳ اردیبهشت ۹۹ از <http://www.noormags.ir>

محبوب، علی؛ کوه مسکن دیوشلی، مصطفی (۱۳۹۴). فرهنگ مطالعه در ایران و عوامل موثر بر آن. در عصمت، مومنی؛ ابوالقاسم، عیسی مراد، فرهنگ مطالعه در ایران: فرصت‌ها و تهدیدها تهران: نشر کتابدار، ص ۲۸۹-۳۰۶.

۴. عوامل اقتصادی: عملکرد اقتصادی کشورها یکی از عوامل مهم در بررسی میزان توسعه یافتگی آنان بوده است، و یکی از شاخص‌های توسعه یافتگی، میزان اهمیت مطالعه در میان آن مردم است (جهان‌اندیش، ۱۳۸۲). به بیان دیگر فقر مادی خانواده‌ها و اختلاف در میزان درآمد خانواده‌های شهری و روستایی را می‌توان از جمله عوامل بازدارنده در رشد مطالعه در ایران دانست (مؤمنی و عیسی مراد، ۱۳۹۲)، و اگر وضع معیشت مردم خوب باشد، و توانایی در تامین غذای جسمشان را داشته باشند آن زمان است که به فکر غذای روحشان نیز می‌افتند.

۵. رسانه‌ها: تحقیقات نشان می‌دهد که وسایل ارتباط جمعی مانند تلویزیون، رادیو، شبکه‌های اجتماعی و... در شکل‌گیری عقاید اجتماعی فرد نقش عمده و اساسی دارند این رسانه‌ها می‌توانند تحریک‌کننده افراد به مطالعه باشند، و ابزاری بسیار توانمند در این باره باشند و یا تبدیل به یکی از عوامل بازدارنده از مطالعه شوند. تماشای تلویزیون از جمله عوامل سرگرمی و اوقات فراغت افراد به حساب می‌آید که این رسانه در عین برخورداری از نکات مثبت و آموزنده به‌عنوان یک عامل منفی در مطالعه و کتابخوانی به حساب می‌آید. در واقع به نظر می‌رسد، در جوامعی که هنوز عادت به مطالعه نهادینه نشده است اعتماد به تماشای تلویزیون، و یا فعالیت در شبکه‌های اجتماعی مختلف تاثیر بسیار منفی بر مطالعه افراد دارد. تماشای کردن گوش دادن و صحبت کردن در بین اکثر افراد جامع ایرانی برخوردار از جحیت دارد توجه به این مساله و بهره‌گیری از آن در راستای ترویج فرهنگ مطالعه راهکار بسیار مطلوبی در اثرگذاری بر وضعیت مطالعه افراد است (مؤمنی و عیسی مراد، ۱۳۹۲).

۶. کتابداران و کتابخانه‌ها: کتابداران و کتابخانه‌ها از عوامل موثر در ترویج فرهنگ مطالعه و کتابخوانی بشمار می‌روند. آن کتابخانه‌ای پویایی و نشاط خود را حفظ می‌کند که کتابداران آن کتابخانه علاوه بر در اختیار گذاشتن منابع به روز و مورد نیاز کاربران با استفاده از روش‌های خلاق و جدید کاری بکنند که هم کاربران قدیمیشان به کتابخانه پایبند شوند، و هم کاربران جدید نیز جذب کتابخانه بشوند (مؤمنی و عیسی مراد، ۱۳۹۲)، و اگر کتابخانه‌ای منابعش را به روز نکند، و کاربران نتوانند منابع مورد نیاز خود را از آن کتابخانه به دست آورند، و اگر هیچ نوآوری در آن کتابخانه به وجود نیاید، کم‌کم کتابخانه آن حالت پویایی خود را از دست می‌دهد، و روز به روز از کاربرانش کاسته می‌شود.

راهکارها و پیشنهادات ترویج فرهنگ مطالعه در کشور

۱. توزیع بن کتاب با استفاده از مکانیزم‌های عادلانه (مؤمنی و عیسی مراد، ۱۳۹۲)
۲. تقویت کتاب‌فروشی‌های شهرستان‌ها (رکن‌آبادی، ۱۳۹۰)
۳. یادگیری مهارت خواندن و توانایی درک و تحلیل تفسیر سریع مطالب (مؤمنی و عیسی مراد، ۱۳۹۲).
۴. از آنجایی که دانش آموزان به فضای مجازی علاقه دارند می‌توان مدارس را به کتابخانه دیجیتالی مجهز کرد، و از این طریق کودکان و نوجوانان را به مطالعه علاقه‌مند کرد (سلطانی،

زهراسادات ریحانی (دانشجوی کارشناسی ارشد، گرایش مدیریت اطلاعات، دانشگاه قم)،

Reihanizahra25@gmail.com

افتخار دارم که کتابدار هستم...

شاید بهتر باشد که ابتدا خانم ثریا قزل ایاغ (بهروزی) را از زبان خودشان بشناسم
به گفته ایشان:

زاده جنگ دوم جهانی‌ام! در ۵ دی ماه ۱۳۲۲ (۲۴ دسامبر ۱۹۴۳) در محله دولت تهران، در مملکتی اشغال شده توسط ارتش‌های روس و انگلیس و آمریکا و دچار قحطی و گرسنگی و فقر و بیماری، پا به این جهان گذاشتم.

عجب خیر مقدمی دنیا به من گفت! شاید یک بدشانسی بزرگ بود ولی به دنیا آمدن در خانواده‌ای متوسط و در تنگنا، ولی با سواد و با فرهنگ که تو را بخواهند، و برایت از جان و دل مایه بگذارند، قطعاً خوش شانسی بزرگی است. همین که از آن مهلکه جان سالم به در بردم، مرا به کودکان و مدرسه فرستادند، و در میان کتاب و مجله و موسیقی و شعر و ادبیات، بزرگ شدم و از همه بالاتر، مورد محبت بودم

خود را مدیون افسر توپخانه، حسین قزل ایاغ و فرح بانو آذرین کردار می‌دانم. پدر که بر خلاف شغلش، عاشق ادبیات بخصوص شعر و عکاسی و نجاری بود، و مادر که عاشق موسیقی بود و با مهارت تار می‌نواخت و نغمه سازش جان مرا جلا می‌داد این توشه راه من شد برای حرکت در زمانه‌ای که هر روزش توام با حوادث گوناگون بود. (از زبان ثریا قزل ایاغ در مصاحبه با ketabak.org)

خانم قزل ایاغ (بهروزی) برنده نوزدهمین دوره جایزه ترویج علم بود که در رابطه با فعالیت‌های خود در این زمینه اظهار داشت: بنده این افتخار را دارم که کتابدار هستم و کتابدارها معمولاً کتاب را برای همه می‌خواهند، تخصص من در زمینه کودکان و نوجوانان بوده و من بیش از ۴۰ سال است که در این حوزه حضور داشته، و در حال حاضر بازنشسته هستم. (بخشی از سخنرانی خانم قزل ایاغ در نوزدهمین دوره ترویج علم)

او در حوزه تدوین کتاب برای کودکان معلول فعالیت کرده که هم در حوزه تدریس این مسئله را اعمال کردند، و هم ترجمه اثری را دارد که شاید اولین نمونه کاری باشد که بچه‌های

معلول هدف آن بودند. به عقیده او کتاب برای بچه‌های معلول دارای اهمیت است، و این حوزه برایشان بسیار مهم بود و در راستای دستیابی به اهداف آن تلاش‌های بسیاری کرده‌اند. ایشان فعال حوزه کتاب و از اساتید دانشگاه بودند که متأسفانه ۱۴ فروردین ۱۳۹۹ در سن ۷۶ سالگی همزمان با روز جهانی کتاب کودک درگذشتند. (ویکی پدیا)

آرزوی ایشان این بود که در آینده، کسی یا کسانی در جایگاه کتابدار بایستند، و بابت توانایی‌شان در قانع کردن این نظام به پذیرش کتابخانه به‌عنوان یکی از ارکان مهم آموزش، به دریافت جایزه نائل آیند. چرا که به نظر وی مدرسه و کتابخانه از نظر تاریخی همواره ملازم هم بوده‌اند، و هستند و آموزش خلاق و انسان‌ساز، بدون تفکر و دقت در گستره دانش بشری، ناممکن است. (گزیده سخنان ایشان هنگام دریافت جایزه ترویج علم ۲۴ آبان ۹۷)

به امید روزی که آرزوی ایشان به حقیقت بپیوندد

روحش شاد و یادش گرامی
منابع

مصاحبه خانم قزل ایاغ برنده نوزدهمین دوره ترویج علم توسط احسان محمد حسینی

<https://plink.ir/ekEcH>

<http://Ketabak.org>

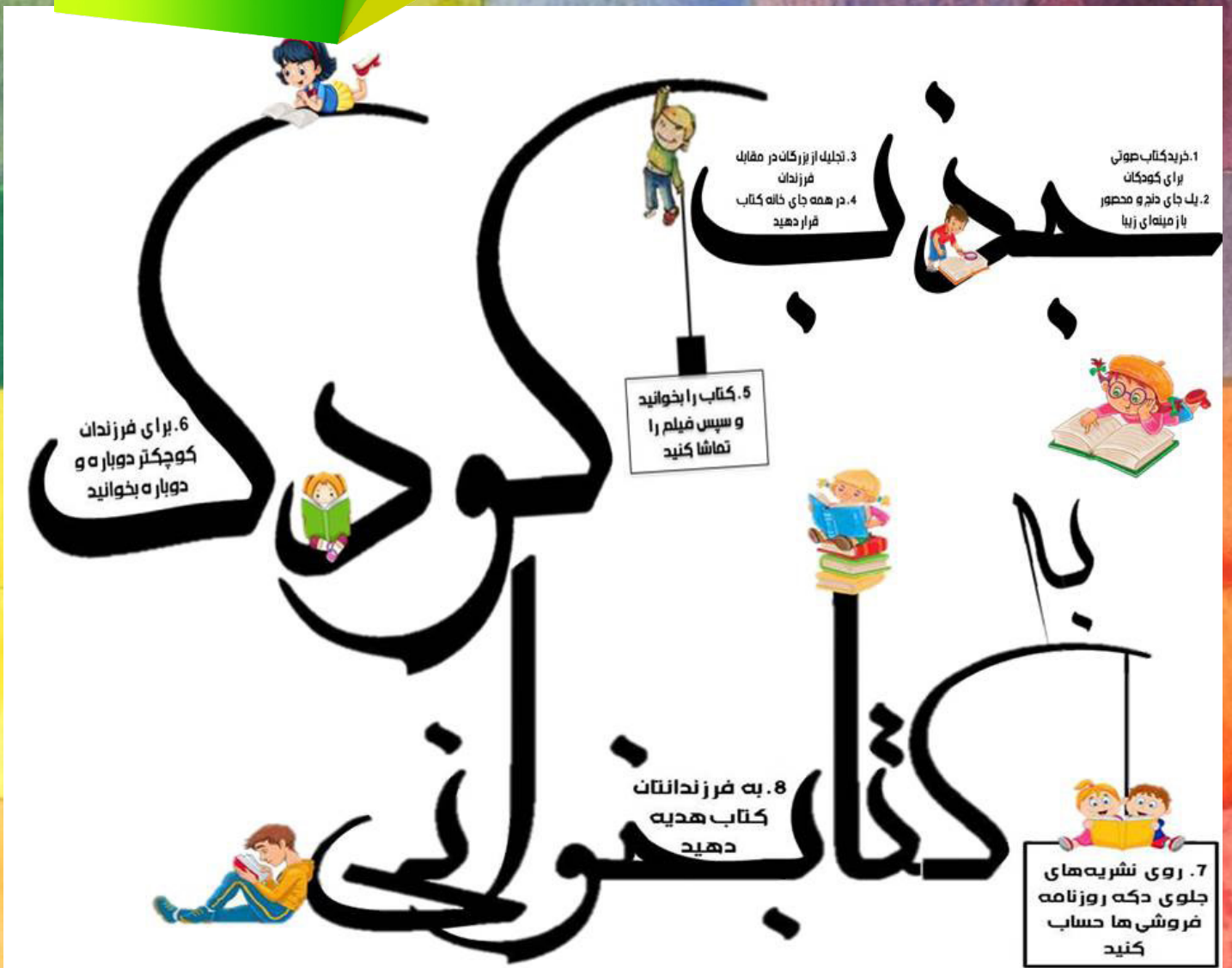
<https://b2n.ir/482429>

زهرا سادات البهشتی (دانشجوی
کارشناسی علم اطلاعات و دانش‌شناسی
دانشگاه الزهراء، ورودی ۹۷)،

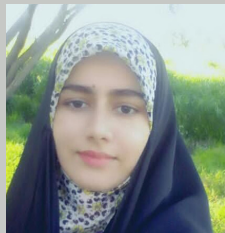
Zhr119119@gmail.com

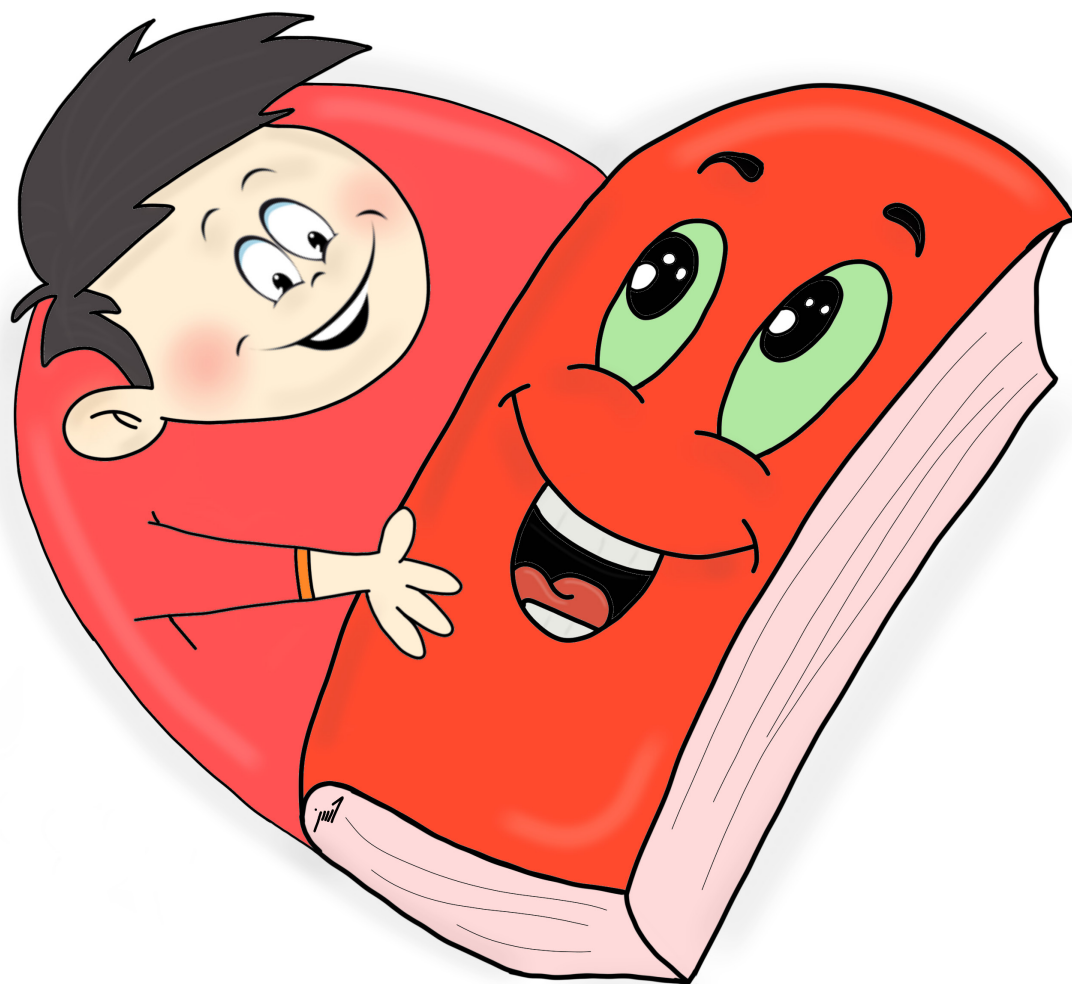
اینفوگرافیک:

فاطمه مرادی (دانشجوی کارشناسی ارشد علم اطلاعات و دانش شناسی، گرایش مدیریت اطلاعات، دانشگاه قم)،
r.f.moradi1373@gmail.com

کارتون نگار:

حسن صابری (دانشجوی رشته مکانیک خودرو،

دانشگاه علمی کاربردی (واحد تهرانس))،

www.hasan.hs18@gmail.com

